



Asociace
pro mezinárodní
otázky
Association
for International
Affairs

Newsletter

Blízkovýchodní program 1/2010

Leden 2010

Měsíčník o dění na Blízkém východě

V tomto vydání najdete

Jemen v centru pozornosti: případ al-Káida

Gaza - rok po izraelské vojenské operaci Lité olovo

**Zpravodajství: Více plynu z Turkmenistánu do Íránu, Afghánský parlament schvaluje novou vládu, Írán: násilné střety opozice s policií, Londýnská konference o Afghánistánu
Co čtou experti?**

Minianalýzy

Jemen v centru pozornosti: případ al-Káida

Lenka Filípková

25.12. se Nigerijec Omar Farúk Abdulmutalláb pokusil odpálit během letu č. 253 z Amsterdamu do Detroitu nálož připevněnou na svém těle. Informace, že Abdulmutalláb prošel výcvikem al-Káidy v Jemenu, vyvolala zájem médií i politiků o tuto zemi, jež se potýká s chudobou a mnoha vnitropolitickými problémy, většinou se však drží stranou světového dění.

Neúspěšný atentátník, syn zámožného nigerijského obchodníka a bývalý student University College London, byl naverbován al-Káidou v Londýně, v Jemenu pak prošel výcvikem a indoktrinací radikálního amerického duchovního Anwara al-Awlakího, působícího v Jemenu. U Awlakího byla prokázána spojitost i s dalším nedávným teroristickým útokem – na americkou vojenskou základnu v Texasu, kdy americkému střelci arabského původu padlo za oběť 13 lidí. Po prosincovém pokusu o teroristický útok pak došlo pod pohrůžkami dalších útoků k uzavření několika západních ambasád v Saná', v hlavním městě Jemenu.

Přítomnost al-Káidy a upevňování její pozice v této zemi však rozhodně není otázkou posledních pár měsíců. První džihádisté začali do Jemenu proudit z Afghánistánu po skončení sovětské okupace. K jejímu posílení docházelo postupně, přičemž významný posun přineslo sloučení saúdsko-arabské a jemenské odnože al-Káidy a její soustředění se v Jemenu od ledna 2009

(převážně v souvislosti s tvrdým zásahem proti al-Káidě v Saudské Arábii). Další bojovníci nyní opět přicházejí z Afghánistánu a dále i z Pákistánu a Iráku.

Jemen navíc prochází již déle trvajícím obdobím destabilizace. Šíitští húthijští rebelové se už několik let bouří na severu země, zejména v provincii Sa'da, od léta pak můžeme mluvit o otevřené válce mezi povstalci a armádou (více viz [Hrozba občanské války ve „Šťastné Arábii“](#)); na jihu země znovu posiluje secesionistické hnutí a režim prezidenta Saleha, sjednotitele Jemenu v roce 1990, výrazně ztrácí podporu a důvěru svých obyvatel. Džihádisté využívají oslabení centrální vlády ve svůj prospěch. Navzdory neustálé snaze jemenských bezpečnostních složek dopadnout a eliminovat příslušníky al-Káidy mají v některých oblastech, které nejsou plně pod kontrolou ze strany vlády, bezpečné útočiště. Na jaře 2009 došlo ještě k další události, která oslabila pozici režimu prezidenta Aliho Abdullaha Saleha. Prominentní vůdce džihádistů z Jižního Jemenu, [Tariq al-Fadhli](#), ukončil patnáctileté spojenectví s vládou a připojil se ke svým někdejšími marxistickým nepřátelům, k secesionistickému hnutí Southern Movement. Přestože se al-Fadhli nyní profiluje spíše jako nacionalista bojující za práva obyvatel jižního Jemenu, jeho spojenectví s al-Káidou a vůdcem její jemenské odnože al-Wahayshim není, vzhledem k jeho minulosti (mimo jiné bojoval i jako mudžáhedín proti Sovětům v 80. letech v Afghánistánu), vyloučené.

Jak říká expert na Jemen [Brian Whitaker](#), Jemen potřebuje zahraniční pomoc v boji s al-Káidou, ale čím méně viditelná bude, tím lépe (jako např. již probíhající americko-saúdsko-ománská spolupráce na ochraně pobřeží před přílivem zbraní a radikálů). Nejhorší variantou by podle něj byla ozbrojená intervence, tu však [Obama vyloučil](#). Zdvojnásobí se ale americká vojenská podpora jemenské armádě, s jejíž speciální protiteroristickou jednotkou spolupracují USA již několik let. Důležité také bude zvolit takové prostředky pomoci, ze kterých bude těžit Jemen a jeho obyvatelé, ne mocensky skomírající režim jejich prezidenta. Jemen zůstane živnou půdou pro al-Káidu a jiné ozbrojence do té doby, dokud nedojde k umenšení jeho nejvážnějších problémů – zejména vnitřních konfliktů, chudoby, korupce, a dále ke kontrole populačního růstu, ochraně vody a především k vybudování silnějšího státu. 28. ledna bude britský premiér Gordon Brown v Londýně hostit jednání, kde se bude mimo jiné diskutovat o tom, jak čelit radikalizaci v Jemenu. Uvidíme, přinese-li zmíněný summit konkrétní plány.

Gaza - rok po izraelské vojenské operaci Lité olovo

Jan Hájek

27. prosince 2009 uplynul rok od začátku izraelské vojenské operace Lité olovo, která měla dle oficiálního vyjádření izraelské vlády za cíl zastavit palestinskou střelbu raket Kasám a minometných granátů na jih Izraele, oslabit Hamás a obnovit izraelskou odstrašující sílu, která byla zejména díky izraelskému vojenskému „neúspěchu“ během Druhé libanonské války narušena. Izraelská vojenská převaha a užití těžkých zbraní měla dle palestinského odhadu za následek zhruba 1440 mrtvých Palestinců. Rok po válce je Hamás v Gaze stále u moci, více jak dvouletá

izraelská blokáda pásma pokračuje, rekonstrukce válkou zničeného území prakticky nezačala, počet raket ohrožujících jih Izraele se nicméně snížil.

Mezinárodní společenství slíbilo v březnu minulého roku válkou zničené Gaze finanční pomoc ve výši USD 4,5 miliard. Tato mezinárodní pomoc zůstala pouze na papíře. Z nedodané pomoci je obviňován Izrael, který dle Chrise Gunnesse, mluvčího Úřadu pro palestinské uprchlíky na Blízkém východě (UNRWA), nedovoluje dovézt větší množství rekonstrukčního materiálu přes hranice do Gazy z důvodu izraelských obav, že by materiál mohl být použit na budování vojenských postů pro Hamás. Místo rekonstrukce spíše dochází k přemísťování mnoha tun ruin a sutí. Mluvčí dodává, že více než 80 % obyvatel Gazy je závislých na humanitární pomoci zprostředkované OSN. Reálné odhady OSN tvrdí, že na obnovu zničené infrastruktury a budov bude zapotřebí více než 40 000 tun cementu a 25 000 tun železa. Od ledna do prosince 2009 však Izrael pustil do Gazy pouze 41 naložených nákladních aut, tedy pomoc, kterou obdrží zhruba 25 % obyvatel pásma Gazy. Blokáda má za následek nedostatek elektřiny, plynu a vody. Výpadky proudu postihují okolo 90 % obyvatel a mnohdy trvají i 8 hodin. Jedním z největších problémů je znečištěná voda, která díky nedostatku tlaku ve vodovodních trubkách kontaminuje vodu „čistou“. Vodovodní a odpadní systém byl na pokraji kolapsu už před válkou. Do této doby nebyla tato základní infrastruktura radikálně opravena, či vyměněna. Denně je tak více jak 87 milionů litrů splašků jednoduše vypuštěno do Středozemního moře. Gazané se cítí být podvedeni mezinárodním společenstvím, které jim slibovalo pomoc a zrušení izraelské blokády.

Mezitím pokračuje snaha místních oživit ekonomiku skrze pašování zásob podzemními tunely spojujícími Egypt a Gazu. Před válkou bylo údajně v provozu kolem 3 000 těchto tunelů, nyní se jejich množství odhaduje na pár stovek. Prostřednictvím tunelů se však nepašují pouze životně nutné zásoby, ale také zbraně. Izrael tak logicky vehementně přesvědčoval Egypt, aby zabránil zejména pašování zbraní přes své území. Káhira tak v polovině prosince oznámila, že z důvodu ochrany své suverenity postaví podzemní zeď, která by měla zabránit pašování zbraní do Palestiny. Stavba egyptské bariéry se tak stává dalším zdrojem konfliktu, který byl viditelný 6. ledna 2010 mezi přívrženci Hamásu a egyptskými bezpečnostními složkami. Situace se pro palestinské obyvatele Gazy ani po roce nijak zvlášť nezlepšila a pokud Izrael sám nerozhodne, k zlepšení v nejbližší době nedojde.

Komentované zprávy

Více plynu z Turkmenistánů do Íránu

Turkmenský prezident Gurbanguli Berdymuhamedov a jeho íránský protějšek Mahmúd Ahmadínežád se 6. ledna zúčastnili otevření nového turkmensko-íránského plynovodu nedaleko Ašgabatů. 30 kilometrů dlouhý plynovod Dovletabad-Sarakhs-Khangiran zvýší import turkmenského plynu do Íránu na 20 miliard m³ ročně, což je více než dvojnásobný objem ve srovnání s 8 miliardami m³ importovanými do Íránu v roce 2009. Nový plynovod nejen sníží závislost Turkmenistánů na ruské energetické infrastruktuře, ale přítomnost tureckého ministra pro energetiku rovněž vypovídá o možném využití tohoto plynovodu pro naplnění kapacit Evropskou

unií podporovaného projektu – plynovodu Nabucco. Od prosince, kdy byl do provozu uveden turkmensko-čínský plynovod s kapacitou 40 miliard m³ plynu ročně, které má být dosaženo v roce 2012, se tak během krátké doby jedná již o druhý významný krok k diverzifikaci turkmenského exportu zemního plynu.

Afghánský parlament schvaluje novou vládu

Afghánský viceprezident Mohammad Qásim Fahím oznámil 19. prosince poslancům afghánského parlamentu složení nové vlády, která má mít 24 ministrů. Netradiční byla role současného prezidenta Hamída Karzáiho, který se v afghánském parlamentu angažoval nad rámec ústavy. Přestože podle ní prezident novou vládu pouze nominuje, Karzái přišel den po zveřejnění jmen ministerských kandidátů do parlamentu, aby obhájil složení nové vlády.

Hlavním cílem při sestavování nové vlády bylo vyloučit zkorumpované ministry a také nabídnout ministerské posty pro reprezentaci jednotlivých etnických skupin v zemi. Přestože již byly schváleny klíčové nominace na ministry obrany, vnitra a financí, na začátku ledna parlament zamítl 17 navrhovaných ministrů. Do nové vlády byla na ministerské křeslo nominována i žena Hosn Bano Ghazanfar, která měla být ministryní pro ženské záležitosti. Nicméně i ona společně s ministry spravedlnosti, energetiky, spojů, obchodu, hospodářství a zdravotnictví nedostala od poslanců afghánského parlamentu dostatek hlasů. Mnozí kandidáti byli odmítnuti především kvůli své špatné pověsti, kdy byli nařčeni z toho, že upřednostňují osobní zájmy nad zájmy národními.

Prezident Karzái tak musí parlamentu co možná nejdříve předložit nové kandidáty, kteří by byli schopni vést zemi do 22. května, na kdy je vypsán termín parlamentních voleb.

Írán: násilné střety opozice s policií během prosincových demonstrací proti režimu

V prosinci se rozhořela nová ohniska občanských protestů proti současnému prezidentovi Mahmúdovi Ahmadínežádovi, způsobu jeho zvolení do čela státu po loňských zmanipulovaných volbách a nově také proti podstatě režimu samotného a jeho brutálnímu zacházení s příslušníky opozice. Během demonstrací, které se odehrávaly v průběhu prosince a eskalovaly v den oslav šíitského svátku ašúrá 27. prosince v Teheránu i v jiných velkých městech, došlo k násilným střetům policejních složek s účastníky demonstrací se smutnou bilancí minimálně osmi mrtvých a údajně zhruba tisíce zatčených.

Tyto prosincové nepokoje jsou vnímány některými světovými médií jako nejvýraznější otřes režimu od islámské revoluce v roce 1979. Podle Karima Sadjadpoura z výzkumného centra Carnegie Endowment však zůstává otázkou, jak daleko může opozice ve svých protestech zajít, když samotné opoziční hnutí je rozpolcené ve svých cílech a očekáváních. Zatímco vedoucí představitelé opozice jako Mir Husajn Musáví nebo Mehdi Karúbí jsou stále oddaní myšlence islámské republiky, mladší generace volá po zásadních reformách celého systému, pravděpodobně ve smyslu sekulárního státu.

Tvrdé jádro duchovních označuje opoziční vůdce za nepřátelé Boha a požaduje, aby byli postaveni před soud. V případě usvědčení by jim podle íránského islámského práva šaría hrozil trest smrti.

Karúbí obviňuje vládu v Teheránu z toho, že tento spor o politická práva občanů záměrně mění v nábožensky konflikt s cílem potlačit proti-režimní tendence.

Poslední série bombových útoků v Pákistánu

Pákistánská odnož Tálíbánu (Tehrik – i – Tálíbán), která je v úzkém napojení na al-Káidu, provádí čím dál častěji teroristické akce i na civilní cíle v Pákistánu. Rok 2009 byl dosud nejkrvavějším rokem, co se obětí teroristických útoků týče – 87 sebevražedných útoků, 3021 obětí. Jeden z posledních sebevražedných útoků byl spáchán 28. prosince 2009 v Karáčí na procesí během svátku ašúrá.

Útoky mají být varováním před rostoucím vlivem USA v regionu, pro které je Pákistán klíčovou oblastí pro boj proti Tálíbánu a al-Káidě v Afghánistánu a v hraničních oblastech. Trvajícím americký boj proti terorismu je zdrojem rostoucí nenávisti k USA v řadách Pákistánců. Po několika „úspěšných“ akcí, kdy byli zajati nebo střelami dálkově řízených letadel Predator a Reaper zabiti významní činitelé Tálíbánu nebo al-Káidy, je situace v Pákistánu vypjatá. Současný prezident Asif Alí Zardáří je ve velice obtížné situaci. Na jedné straně je třeba účinně bojovat proti terorismu a to i s pomocí amerických vojenských jednotek, na straně druhé ale nenávist vůči USA a přítomnosti americké armády v Pákistánu vede k rostoucímu teroru.

Očekávané události

Londýnská konference o Afghánistánu

Záštitu nad mezinárodní konferencí o Afghánistánu, která se má uskutečnit 28. ledna 2010 v Londýně, drží britský premiér Gordon Brown a generální tajemník OSN Ban Ki-Mun. Cílem konference je, podle slov premiéra Browna, znásobit mezinárodní úsilí na pomoc afghánské vládě. Západní podpora pro staronového prezidenta Hamída Kazáího by se měla v jeho druhém volebním období zaměřit na oblast bezpečnosti, rozvoje a budování regionálních struktur. Konference by měla také připravit plán politické reformy v zemi s ohledem na možný začátek stahování spojeneckých kontingentů z Afghánistánu.

Úspěch konference je však zatím nejasný. Už teď se v médiích objevují spekulace o krachu konference v souvislosti s Karzáího neúspěchem prosadit svou novou vládu. Karzái by měl v těchto dnech představit nové složení vlády a doufá, že jej parlament odsouhlasí. V opačném případě by pozice Karzáího byla na londýnské konferenci oslabena. Podle britského listu The Spectator by tak prezident mohl vyjádřit zájem spolupracovat se Západem na rozvoji Afghánistánu, ale bez týmu ministrů by jen těžko poskytoval záruky do budoucnosti pro své západní spojence.

Záměrem Velké Británie jako organizátora této konference je navázat na mezinárodní úsilí v následujících letech a připravit další konferenci o Afghánistánu v příštím roce v Kábulu, kde by afghánská vláda mohla prezentovat výsledky své práce.

Co čtou experti?

Jihadica

Crème de la crème mladej vlny súčasného výskumu džihádizmu (militantného sunnitského islamizmu) sa stretáva na Jihadica.com. Jihadicu založil William McCants, editor Atlasu militantného islamizmu. Súčasným editorom je Thomas Hegghammer, momentálne pôsobiaci na institute v Princetone, expert na militantný islamizmus v Saudskej Arábii a Afganistane, autor 2 vychádzajúcich kníh a viacerých článkov.

Jihadica sa venuje primárnym zdrojom, všetci autori rozprávajú pramennými jazykmi džihádistov a venujú sa najmä analýze webových fór, nahrávok a textov. Články spadajú do dvoch širokých kategórií – analýzy dokumentov a konceptuálnejšie pohľady na väčšie otázky (napr. otázka rozkolu medzi Tálibánom a al-Káidou). Jihadica je nevyhnutným čítaním pre všetkých, ktorí sa čo i len čiastočne zaoberajú militantným islamizmom.

<http://www.jihadica.com/>

Tipy na publikace

Brian Whitaker: The Birth of Modern Yemen

V elektronickej knize The Birth of Modern Yemen, vydané v roce 2009, se autor venuje politickému vývoji v Jemenu od jeho sjednocení v roce 1990. V jednotlivých kapitolách autor sleduje dôležité vnitropolitické faktory a události i mezinárodní dimenzi vývoje v této chudé zemi Arabského poloostrova, která se v posledních týdnech dostala do popředí zájmů médií a blízkovýchodních analytiků v souvislosti s bezpečnostní hrozbou přicházející ze strany radikálních islamistů.

<http://www.al-bab.com/yemen/birthofmodernyemen/default.htm>

Peter Baker: Inside Obama's War on Terrorism

V první víkendové příloze roku 2010 přináší New York Times Magazine analýzu Obamovy strategie války proti terorismu. Přestože Obama proslul svojí ostrou kritikou Bushovy taktiky, s jakou bojoval proti terorismu doma i v zahraničí, autor ukazuje, že až na rétoriku Obama od svého předchůdce převzal mnohé z této taktiky. Navíc pod vlivem nepodařeného útoku nigerijského teroristy s vazbami na al-Káidu na letadlo letící z Nizozemí do Detroitu je jasné, že i pro Obamu bude boj proti radikálům jedním ze zcela zásadních témat jeho volebního období. Analýza také představuje některé klíčové osobnosti Obamova týmu, kteří mají tuto agendu na starosti.

<http://www.nytimes.com/2010/01/17/magazine/17Terror-t.html?pagewanted=1>

Christopher Caldwell: Reflection in the Revolution in Europe; Immigration, Islam, and the West (NY: Doubleday, 2009)

Americký novinář Christopher Caldwell ve své knize řeší otázku, jak muslimská emigrace ovlivnila a bude ovlivňovat život v Evropě. Možná i díky tomu, že se jedná o amerického autora, se kniha neobává klást takové provokativní otázky jako třeba: „může Evropa zůstat stejná s jinými lidmi?, proč je etnická hrdost menšin považována za ctnost a evropský nacionalismus za nemoc?“, či „není politická korektnost pouze strachem maskujícím se za toleranci?“. Na tyto a další otázky, které se v knize objeví, nemá autor vyčerpávající odpověď. Čtenáře ale donutí se nad těmito otázkami zamyslet.

Newsletter vyjadřuje názory autorů. Názory vyjádřené v textu nemusí být nutně stanoviskem Asociace pro mezinárodní otázky.

Koordinátorka projektu: Nataša Kubíková. Vedoucí programu: Irena Kalhousová. Tajemník: Lenka Filípková. Minianalýzy: Lenka Filípková, Jan Hájek. Zpravodajství: Petr Binhac, Martin Kolář, Nataša Kubíková, Jana Musilová. Co čtou experti?: Michal Onderčo. Tipy na publikace: Lenka Filípková, Irena Kalhousová. Editace: Lenka Filípková, Irena Kalhousová, Nataša Kubíková. Grafický návrh: Side2 Šablona: Petr Netuka Sazba: Tomáš Vomáčka. Kontakt na redakci: newsletter.mep@amo.cz

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) Žitná 27, 110 00 Praha 1 Tel/Fax: +420 224 813 460 E-mail: info@amo.cz / www.amo.cz

© Asociace pro mezinárodní otázky 2010
